

Дорофеева М. С.,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри германської філології та перекладу
Інституту філології
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

КОГНІТИВНІ ПЕРЕДУМОВИ МОДЕЛЮВАННЯ СИСТЕМИ У СИНЕРГЕТИЦІ ПЕРЕКЛАДУ

Анотація. У статті представлені три парадигми когнітивних досліджень перекладацького процесу в межах західноєвропейського перекладознавства. Розглянуто модель розпізнавання зразків та модель когнітивної перекладацької екосистеми. Узагальнено когнітивні фактори, які сформували підґрунтя для створення синергетичної моделі системи спеціального перекладу.

Ключові слова: синергетика перекладу, когнітивна транслятологія, модель перекладацького процесу, розпізнавання зразків, когнітивна перекладацька екосистема, синергетична система спеціального перекладу.

Постановка наукової проблеми та її значення. Синергетика перекладу, будучи наукою про синергізм та синергію перекладацької діяльності як системи самоорганізації, потребує створення відповідної методології дослідження перекладу. Основу такої методології формують, з одного боку, міждисциплінарні принципи синергетики, придатні до практичного застосування не лише у перекладознавстві, а й у будь-якому іншому напрямі розвідок живих, неживих та соціальних систем. З іншого боку, в межах синергетики перекладу постає питання побудови моделі трансляційного процесу, а також розробки універсальних прогностичних алгоритмів перекладацького аналізу. Поставлені завдання потребують звернення до тих наукових парадигм перекладознавства, що можуть слугувати підґрунтям синергетичної методології перекладу на завершальному етапі моделювання.

Аналіз досліджень. Р. Штольце розподіляє розвиток теорії перекладу в хронологічному порядку на три фази: 1) порівняння мовних систем оригіналу і перекладу; 2) вивчення текстів із погляду лінгвістики тексту та стилістики тексту, орієнтованих на переклад; 3) звернення дослідницької уваги на особистість перекладача [17, с. 25–79, 87–145, 201–232].

За словами А. Честермана, у новітній історії перекладу відбувається поворот від власне перекладацьких студій до вивчення категорії перекладача як суб'єкта перекладу (*turn from Translation Studies to Translator Studies*) [4, с. 13–22]. Суб'єктоцентричність сучасної теорії перекладу підтверджується актуальними розвідками вітчизняних та зарубіжних науковців [2, с. 48–53; 9; 12, с. 193–197; 13]. Ми, у свою чергу, вважаємо когнітивний вектор досліджень перспективним для розбудови синергетики перекладу, орієнтованої на особистість перекладача. З нашого погляду, надбання концептології у мовознавстві та когнітивної транслятології в теорії перекладу здатні сформулювати фундамент для подальшого моделювання перекладацького процесу на засадах синергетики. Цим зумовлюється *актуальність* пропонованого дослідження.

Мета. Слід підкреслити, що здобутки когнітивної транслятології, зокрема у західноєвропейському перекладознавстві,

дотепер залишаються не затребуваними у вітчизняній теорії перекладу. З огляду на цей факт, **метою** нашої статті є представлення існуючих напрямів когнітивних розвідок у галузі теорії перекладу. Заявлена мета передбачає вирішення кількох **завдань**: 1) опис когнітивно-діяльнісних парадигм теорії перекладу; 2) аналіз принципів їхньої дії у вигляді моделей; 3) узагальнення виявлених когнітивних механізмів у контексті моделювання трансляції спеціальних текстів як частини методології синергетики перекладу.

Об'єкт дослідження становить процес перекладу, представлений у вигляді моделей, відповідно до трьох когнітивних напрямів західноєвропейського перекладознавства.

Предметом дослідження виступають особливості когнітивних моделей процесу перекладу, що можуть слугувати підґрунтям для створення синергетичної моделі трансляції спеціальних текстів.

Виклад основного матеріалу. Напрями когнітивних досліджень перекладу західноєвропейського перекладознавства можна представити у вигляді трьох парадигм: (а) переклад як маніпуляція символів; (б) переклад як розпізнавання зразків; (в) переклад як інтелектуально-ситуативна діяльність [8, с. 275, 279, 284]. Порядок розташування когнітивних парадигм відповідає їхній появі в процесі еволюції теорії перекладу.

Перша парадигма під назвою «маніпуляція символів» [14, с. 68] становить початковий етап вивчення людської когніції у 50–60-х роках ХХ століття, під час якого процеси пізнання порівнюються з процесами обробки інформації в комп'ютері. Звідси випливає так звана комп'ютерна метафора, що шляхом аналогії намагається пояснити когнітивні процеси, які відбуваються у мозку людини під час перекладу. Етап маніпуляції, або *обробки символів* за термінологією Г. Штронера [18, с. 43], має свої витоки, по-перше, у трансформаційній граматиці Н. Хомського, по-друге, у кібернетиці та теорії інформації, по-третє, у теорії комунікації на базі моделі К. Шеннона та В. Вівера [16, с. 1–28]. Ключові положення математичної моделі комунікації потрапляють у перекладознавство і плідно розробляються, зокрема, О. Каде у Лейпцизькій школі перекладу (див. дефініцію перекладу як зміни кодів у роботі О. Каде –Д. М.) [6, с. 8].

Сам В. Вівер, будучи основоположником теорії машинного перекладу, навіть порівнює перекладацький процес із проблемою криптографії на рівні символів та знаків і стверджує, наприклад, що «стаття, написана російською мовою, насправді написана англійською мовою, тільки закодована в якісь дивні символи, які необхідно декодувати» [20, с. 18].

Відтак, у межах цієї парадигми перекладач отримує функцію «місця перемикачання» (англ. *Code-Switch*, нім. *Schaltstelle*), залишаючись просто безособовим елементом комунікативного ланцюжка *код¹ – декодування – перекладач як місце перемикачання*

кодів – рекодування – код². Процес перекладу, так само, як і одномова комунікація, має лінійний характер та підпорядковується певним правилам (алгоритмам), за допомогою яких адресант кодує повідомлення і надсилає його отримувачу через певний канал зв'язку. У свою чергу, отримувач декодує повідомлення, використовуючи однакові або схожі алгоритми [14, с. 69].

Р. Крюгер визначає головні недоліки першої когнітивної парадигми в теорії перекладу, спираючись на три пункти. По-перше, уявлення про переклад у вигляді алгоритмізованої заміни кодів не пояснює всю складність перекладацького процесу, який не обмежується лише операціями інтерлінгвального трансферу. По-друге, відбувається невинуватана редукція когніції людини до логічних та раціональних процесів, у той час, як інші фактори, наприклад, індивідуальний досвід перекладача, мотивація виконавця, контекст перекладу, залишаються поза увагою дослідників [8, с. 277]. По-третє, в ракурсі спеціального перекладу важливим фактором комунікативного процесу стає успішне досягнення мети комунікації, незважаючи на так звані «інформаційний дефіцит» (*defiziente Information*) [18, с. 51]. Саме цей фактор не враховується в межах парадигми маніпуляції символів.

Р. Крюгер наводить приклад експлікації семантичної інформації у науково-технічному перекладі, яку неможливо здійснити шляхом простої заміни кодів: EN: «<...> there are three main approaches to capturing the CO₂ generated from a primary fossil fuel <...>». DE: «<...> es [gibt] drei Hauptansätze zur Abtrennung des bei der Verbrennung eines fossilen Primärenergieträgers <...> entstandenen CO₂» [8, с. 278]. Для унаочнення прийому експлікації додамо переклади кожного речення українською мовою: EN-Ukr: «існує три головних підходи до вловлювання вуглецю, утвореного з первинного викопного палива». DE-Ukr: «існує три головних підходи до вловлювання вуглецю, утвореного з первинного викопного енергоносія шляхом згорання».

На матеріалі німецького перекладу можна побачити, що перекладач використовує прийом додавання, тобто експлікує інформацію, що імпліцитно присутня у пропозиції оригіналу: «<...> generated from a primary fossil fuel „ – „*bei der Verbrennung eines fossilen Primärenergieträgers <...> entstandenen CO₂*». Доданим елементом у німецькому перекладі виступає словосполучення *bei der Verbrennung (утвореного шляхом згорання)*, відсутнє в англійському оригіналі. Таким чином, перекладач усуває дефіцит семантичної інформації, використовуючи власний когнітивний потенціал знань у фаховій області, до якої належить текст оригіналу. Очевидно, що перекладацький алгоритм зміни кодів, що лежить в основі як первинних, так і сучасних програм машинного перекладу, не здатен здійснити таку операцію.

Отже, наведена критика виявила слабкі місця першої парадигми когнітивного перекладознавства і зумовила появу другого напрямку когнітивної транслятології під назвою «розпізнавання зразків». Нові дослідження в галузі когнітології встановили, що природа «передбачила для мозку людини зовсім іншу будову, ніж інформатики вкладають у стандартний комп'ютер» [18, с. 48]. Тому в наукових уявленнях про перебіг мовленнєво-розумових процесів, у тому числі процесу перекладу, відбувається заміна комп'ютерної метафори кібернетики на так звану мозкову метафору конекціонізму.

Під поняттям «конекціонізм» розуміють сукупність взаємозв'язків між мільйонами нейронів у структурі людського мозку. З цього випливає, що когніція в даній парадигмі, на відміну від

попередніх уявлень, становить процес розпізнавання зразків на базі нейронних мереж. Отже, людське знання репрезентується не у вигляді визначених заздалегідь символів (кодів), а у формі активації певних зразків мислення і діяльності, розподілених всередині нейронної мережі мозку [13, с. 15]. Своєрідним девізом нової когнітивної парадигми може слугувати висловлювання Д. Румельхарта: «*The knowledge is in the connections*» (*знання знаходиться у зв'язках – Д. М.*) [15, с. 75].

Абстрактними одиницями представлення знань у конекціонізмі, переважно у когнітивній семантиці, слугують поняття фрейму, схеми, сценарію або домена. Названі терміни, представлені у теоретичних концепціях фреймової семантики Ч. Філмора [5, с. 111–137] та когнітивній граматиці Р. Лангакера [11, с. 463–467], успішно розробляються у західноєвропейському перекладознавстві, зокрема, в роботах М. Ванерем та М. Снел-Горнбі, П. Кусмауля, Г. Крінгса [19; 10; 7].

За визначенням Д. Буссе, фрейм асоціюється з абстрактною, комплексною структурою елементів знань, що активуються через мовні вирази або ланцюжки виразів. Мовні значення є результатом названого процесу активації. Самі значення складають мережеву структуру елементів знань, які в процесі розуміння тексту/висловлення піддаються реконструкції за допомогою звернення до фонових знань суб'єкта-отримувача [3, с. 85].

Наведена дефініція видається плідною в контексті дослідження спеціального перекладу. Так, Д. Буссе розрізняє два онтологічні статуси фрейму: 1) колективний (*allgemein*) соціальний фрейм; 2) індивідуальний когнітивний фрейм. У першому випадку фрейми утворюють організовану структуру спільного знання фахових спільнот у відповідному фаховому дискурсі, маючи абстрактну природу. У другому випадку фрейми складають рамкові структури знань індивіда у вигляді нейронних зв'язків мозку, які зберігаються у пам'яті людини, активуючись за наявності відповідного завдання. На нашу думку, фрейми як інструмент організації людських знань можливо й доцільно використовувати для вирішення завдань теорії та дидактики спеціального перекладу, зокрема, для обґрунтування перекладацьких рішень у формі протоколів ТАР (ПМУ – протокол «Міркуй Уголос») [2, с. 48].

У роботі Р. Крюгера наведено модель перекладацького процесу в межах парадигми розпізнавання зразків (див. схему 1) [8, с. 281].

Відповідно до графічного представлення моделі, перекладач отримує провідний статус серед її компонентів, оскільки задіює індивідуальний когнітивний фрейм (далі ІКФ) на обох етапах процесу перекладу. На першому етапі трансляції відбувається інтерпретація вихідного тексту (далі ВТ) за низхідним і висхідним принципами (Top-Down та Bottom-up). На другому етапі перекладу виконавець на основі суб'єктивної інтерпретації оригіналу здійснює конструкцію цільового тексту (далі ЦТ).

Рамкова структура знань суб'єкта перекладу, відповідно до схеми, формується із трьох взаємопов'язаних елементів знань – складових ІКФ: 1) фрейм цільової ситуації; 2) фрейм регістру цільової мови; 3) фрейм фахової області, до якої належить текст оригіналу. Р. Крюгер відносить наведену модель до макроскопічної перспективи перекладацької діяльності на відміну від мікроскопічних алгоритмів декодування і рекодування моделі зміни кодів. Макроскопічність моделі розпізнавання зразків пов'язана із нелінійною організацією знання перекладача у формі когерентної взаємодії фреймів, що приводить до

можливих інтерпретацій та непередбачуваності кінцевого результату перекладу. Розуміння цього факту свідчить про зміну сприйняття перекладу як лінійного процесу, що відбувається за визначеними правилами, на розуміння нелінійного характеру трансляції. Розглянемо схему 1 детальніше.

У контексті спеціального перекладу перший фрейм цільової ситуації активується під час доперекладацького аналізу, коли перекладач визначає мету комунікації та функцію ВТ, від якої залежить інваріант перекладу. Відповідно до функції приймається рішення про застосування глобальних стратегій (методів) перекладу ВТ. Другий фрейм реєстру цільової мови містить знання виконавця про граматичні та жанрово-стилістичні норми мови перекладу, які можуть вимагати додаткової експлікації інформації (див. приклад англійсько-німецького перекладу вище). Даний фрейм активується під час другого етапу перекладу у фазі конструкції ЦТ.

Зрештою, третій фрейм фахової області відповідає фоновим знанням суб'єкта перекладу про галузь життєдіяльності, представлена у вихідному тексті. Причому такі знання можуть бути як поверхневими (дефіцитними), так і енциклопедичними. Названий фрейм «покриває» обидва етапи перекладацького процесу, оскільки, з одного боку, забезпечує розуміння ВТ на етапі інтерпретації, з іншого боку, зумовлює адекватне уживання термінології та жанрово-стилістичних зразків на етапі конструкції ЦТ.

У випадку значного інформаційного запасу перекладача стосовно предмета перекладу можна говорити про близькість ІКФ до колективного соціального фрейму як сукупності колективних знань про певний фрагмент об'єктивної дійсності (фахову область). Втім, на практиці перекладач, навіть якщо він спеціалізується на конкретному фаховому напрямі, завжди «програє» спеціалісту, оскільки має прогалини в індивідуальному когнітивному фреймі.

Незважаючи на макроскопічний характер парадигми розпізнавання зразків, до складу якої входять не тільки суб'єктивний фактор перекладача, а й когнітивні особливості індивідуальної та колективної структури знань, парадигма конекціонізму також виявила свої недоліки. До її негативних сторін дослідники відносять, по-перше, недостатнє урахування впливу факторів комунікативної ситуації на когнітивну діяльність суб'єкта перекладу [18, с. 53]. По-друге, конекціонізм «замикає» пояснення всіх процесів на індивідуумі, залишаючи поза увагою всі інші зовнішні фактори [14, с. 71]. Отже, вилучення фактора взаємодії перекладача з навколишнім середовищем призвело до неповноти моделі та викликало необхідність розширення дослідницького фокусу на інші складові процесу перекладу.

На думку Г. Ріску, когнітивною парадигмою перекладознавства, що максимально враховує всі особливості процесу спеціального перекладу, може слугувати напрям під назвою *Situated Translation* – контекстно-ситуативний переклад [14, с. 38]. Концепція контекстно-ситуативного перекладу має витoki в теорії ситуативно обумовленої когніції – сучасному напрямі когнітивних міждисциплінарних досліджень. Новизна цієї перекладознавчої парадигми полягає в розширенні функціонально-діяльностного напрямку досліджень перекладу з погляду когнітивної науки.

Механізм дії контекстно-ситуативного перекладу відтворюється через метафору екосистеми. За словами Р. Штронера, метафора екосистеми ґрунтується на переконанні, що когніція є результатом специфічного відношення між живим організмом та навколишнім середовищем. Когніцію визначають не стільки можливості ізолюваного людського мозку, скільки когнітивна діяльність людини у взаємодії зі своїм оточенням [18, с. 54]. Німецький когнітолог розділяє визначення екосистеми на традиційне та когнітивне розуміння цього поняття.

Так, звичайна екосистема становить природну єдність живих організмів та об'єктів навколишнього середовища, яка

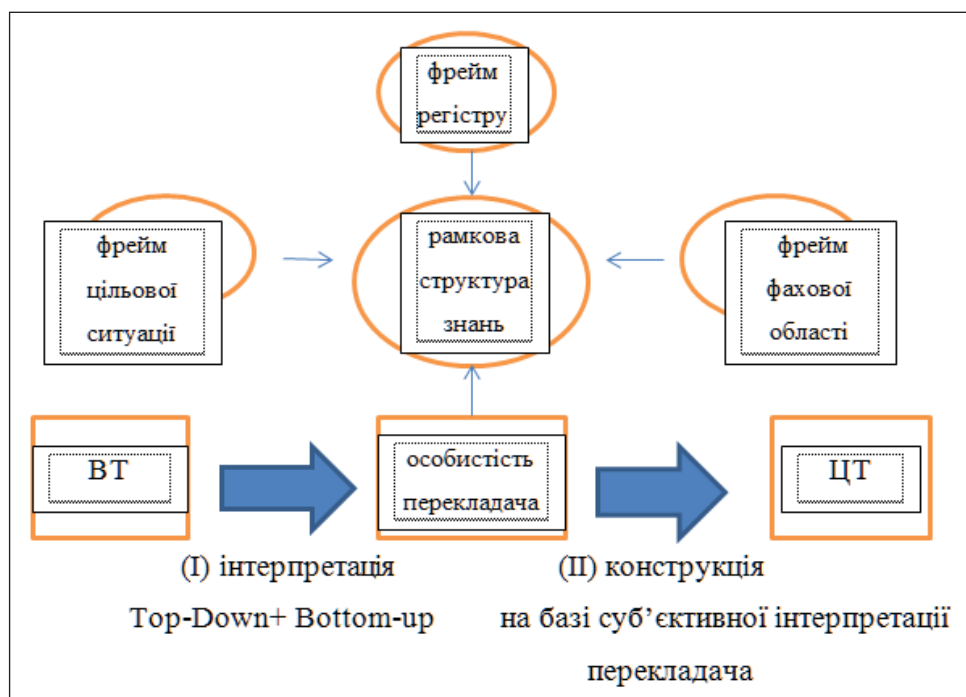

Схема 1. Модель процесу перекладу в парадигмі розпізнавання зразків

підтримує власну рівновагу шляхом взаємодії між елементами. На протигагу природній екосистемі, когнітивна екосистема асоціюється з адаптивною системою, до складу якої входять два компоненти: живі організми та об'єкти їхнього середовища життєдіяльності. За аналогією з когнітивною екосистемою, носієм якої стає людина, в концепції контекстно-ситуативного перекладу виникає поняття перекладацької екосистеми. Авторка теорії Г. Ріску уточнює елементи перекладацької екосистеми, стверджуючи, що когнітивні процеси перекладу можна пояснити лише з урахуванням взаємодії мозку перекладача, тіла останнього, артефактів та інших індивідуумів [14, с. 73]. Загалом, термін «артефакти» (від лат. arte – штучний та factus – зроблений) стосується продуктів і результатів діяльності людини, тобто позначає штучно створені предмети і явища. Отже, світ артефактів утворює штучне середовище буття людини, так звану «другу природу», яка має не лише об'єктивні властивості, а й суб'єктивну цінність [1].

У контексті спеціального перекладу до артефактів належать всі допоміжні засоби здійснення перекладацької діяльності, у тому числі традиційні двомовні словники, одномовні лексикографічні джерела, довідники, енциклопедії, електронні багатомовні словники, бази даних пам'яті перекладів (технології *translation memory*), а також програми машинного перекладу.

Терміном «інші індивідууми» в теорії контекстно-ситуативного перекладу позначають усіх учасників перекладацького проекту, крім самого перекладача, серед яких замовник, керівник та менеджери проекту, колеги-перекладачі, технічні спеціалісти-консультанти, рецензенти, редактори готового перекладу. Крім того, перевагою теорії контекстно-ситуативного перекладу стосовно інших парадигм перекладознавства стало введення до перекладацької екосистеми факторів фізичного та психічного стану перекладача. Згадані вище елементи мозку й тіла перекладача символізують дію саме цього фактора в когнітивній екосистемі перекладу.

Розширення фокусу дослідницької думки від когнітивних процесів у мозку перекладача до факторів навколишнього середовища й особливостей взаємодії суб'єкта перекладу зі своїм оточенням експліцитно реалізується у такому твердженні

Г. Ріску: «Те, що відбувається в голові перекладачів, повинно доповнюватись тим, що відбувається в них у руках / у комп'ютері / на робочому столі / у мовленні / у діалогах із колегами» [14, с. 91].

Схематично процес перекладу як інтелектуальної контекстно-ситуативної діяльності у перекладацькій екосистемі можна представити таким чином (див. схему 2) [8, с. 286].

Наведена модель графічно зображує переклад як інтелектуальну контекстно-ситуативну діяльність. Центральне місце у перекладацькій екосистемі посідає перекладач, що бере на себе активну роль у процесі перекладу (ПП), водночас орієнтуючись на умови конкретної ситуації, в межах якої виконується перекладацьке замовлення.

Перший етап спеціального перекладу становить ситуативна інтерпретація ВТ, другий етап містить ситуативну конструкцію цільового тексту. Фаза власне перекладу визначається іншими елементами екосистеми, які розподілені на групи: 1) артефакти; 2) партнери проекту; 3) ментальний стан перекладача.

Наприклад, серед можливих артефактів екосистеми наведені: 1) база даних пам'яті перекладів (артефакт 1: Translation Memory system); 2) вимоги до оформлення ЦТ (артефакт 2 – Styleguide). Елемент «партнери» охоплює менеджерів проекту, а також інших перекладачів-учасників проекту, які виконують одне й те саме перекладацьке замовлення. Зрештою, елемент «ментальний стан» маркує відповідний психічний та фізичний стан виконавця, що впливає на якість результату перекладу.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Підсумовуючи розгляд напрямів когнітивної транслятології у західноєвропейському перекладознавстві, можна зробити такі висновки.

20. У контексті синергетики перекладу плідним підґрунтям для створення синергетичної моделі трансляції виявилась модель когнітивної перекладацької екосистеми Г. Ріску. Наведена модель слугує підтвердженням теоретичних засад синергетики перекладу, де переклад розглядається як нелінійна незамкнена система когерентної взаємодії внутрішнього та зовнішнього рівнів.

21. Якщо екстраполювати елементи моделі екосистеми на синергетику спеціального перекладу, можна встановити,

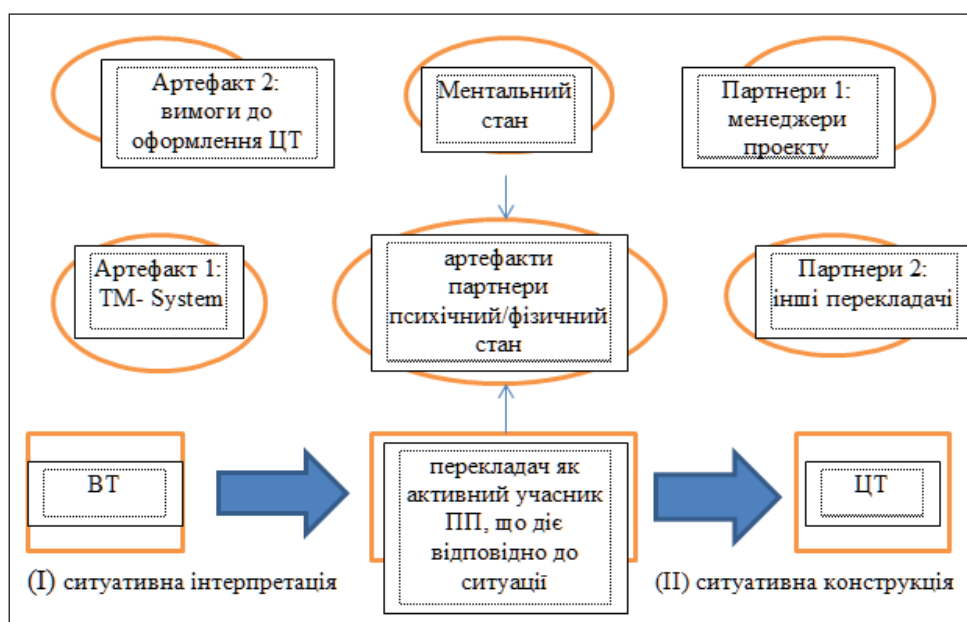

Схема 2. Модель процесу перекладу в парадигмі когнітивної перекладацької екосистеми

що її нижня синтагматична частина, тобто відношення перекладача до ВТ і ЦТ, відповідає внутрішньому рівню системи спеціального перекладу (далі ССП). У нашій концепції внутрішній рівень ССП утворюють семантична та експліцитна комунікативно-прагматична інформація оригіналу, яку перекладач сприймає на етапі ситуативної інтерпретації, а згодом перетворює на етапі ситуативної конструкції.

22. Верхня парадигматична частина моделі відбиває окремі параметри порядку, які детермінують проходження точок біфуркації під час перекладу (прийняття перекладацьких рішень), встановлення перекладацької рівноваги та місця незамкненості системи спеціального перекладу.

Перспективою подальших досліджень у галузі синергетики перекладу вважаємо розбудову спеціалізованих моделей трансляції для інформативних, експресивних та апелятивних текстів на засадах когнітивно-діяльної парадигми перекладознавства.

Література:

- Средство творческого создания // Энциклопедия Кругосвет. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.krugosvet.ru/enc/gumanitarnye_nauki/filosofiya/KULTURA.html?page=0,1.
- Ребрій О. Експериментальне дослідження когнітивних механізмів творчості у перекладі / О. Ребрій // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Перекладознавство та міжкультурна комунікація». – 2016. – № 1. – С. 48–53.
- Busse D. Semantik / D. Busse. – Paderborn : Fink, 2009. – 144 S.
- Chesterman A. The Name and Nature of Translator Studies / Andrew Chesterman // Hermes – Journal of Language and Communication Studies. – 2009. – № 42. – pp. 13–22.
- Fillmore Charles J. Frame Semantics / Charles J. Fillmore // Linguistics in the Morning Calm. – Seoul : Hanshin, 1982. – pp. 111–137.
- Kade O. Kommunikationswissenschaftliche Probleme der Translation / O. Kade // A. Neubert. Grundfragen der Übersetzungswissenschaft. Leipzig: VEB Verlag Enzyklopädie (Beihefte zur Zeitschrift Fremdsprachen 2), 1968. – S. 3–19.
- Krings Hans P. Was in den Köpfen von Übersetzern vorgeht. Eine empirische Untersuchung zur Struktur des Übersetzungsprozesses an fortgeschrittenen Französischlernern / Hans P. Krings. – Tübingen : Narr, 1986. – 570 S.
- Krüger R. Fachübersetzen aus kognitionstranslatologischer Perspektive. Das Kölner Modell des situierten Fachübersetzers / Ralph Krüger // trans-kom 8[2], 2015. – S. 273–313. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.trans-kom.eu>.
- Krüger R. The Interface between Scientific and Technical Translation Studies and Cognitive Linguistics. With Particular Emphasis on Explication and Implication as Indicators of Translational Text-Context Interaction / Ralph Krüger. – Berlin : Frank & Timme (TransÜD 74), 2015. – S. 53–54.
- Kußmaul P. Verstehen und Übersetzen. Ein Lehr- und Arbeitsbuch / P. Kußmaul. – Tübingen : Narr, 2010. – 217 S.
- Langacker R. Cognitive Grammar. A Basic Introduction / R. Langacker. – Oxford / New York / Auckland : Oxford University Press, 2008. – 573 p.
- Prunč E. Entwicklungslinien der Translationswissenschaft. Von den Asymmetrien der Sprachen zu den Asymmetrien der Macht / E. Prunč. – Berlin : Frank&Timme, 2012. – 518 S.
- Rickheit G., Strohner H. Grundlagen der kognitiven Sprachverarbeitung. Modelle, Methoden, Ergebnisse / G. Rickheit, H. Strohner. – Tübingen : Francke, 1993. – 325 S.
- Risku H. Translationsmanagement. Interkulturelle Fachkommunikation im Kommunikationszeitalter / H. Risku. – Tübingen : Narr, 2004. – 276 S.
- Rumelhart D., Hinton G., McClelland J. A General Framework for Parallel Distributed Processing // David E. Rumelhart, James L. McClelland (Hg.) Parallel Distributed Processing. – Bd. 1: Foundations. – Cambridge, MA : MIT Press, 1986. – pp. 45–76.
- Shannon C., Weaver W. The Mathematical Theory of Communication / Claude E. Shannon, Warren Weaver. – Urbana / Chicago / London: University of Illinois Press, 1972. – 125 p.
- Stolze R. Übersetzungstheorien. Eine Einführung / R. Stolze. – Tübingen : Narr, 2005. – 269 S.
- Strohner H. Kognitive Systeme. Eine Einführung in die Kognitionswissenschaft / H. Strohner. – Opladen : Westdeutscher Verlag, 1995. – 280 S.
- Vannerem M., Snell-Hornby M. Die Szene hinter dem Text: «scenes-and-frames semantics» in der Übersetzung / M. Vannerem, M. Snell-Hornby // Übersetzungswissenschaft – Eine Neuorientierung. Zur Integrierung von Theorie und Praxis. – Tübingen : Francke, 1986. – S. 184–205.
- Weaver W. Translation / W. Weaver // William N. Locke, A. Donald Booth (Hg.): Machine Translation of Languages. – Technology Press of the Massachusetts Institute of Technology / New York : Wiley / London: Chapman & Hall, 1955. – pp. 15–23.

Дорофеева М. С. Когнитивные предпосылки моделирования системы в синергетике перевода

Аннотация. В статье представлены три парадигмы когнитивных исследований переводческого процесса в рамках западноевропейского переводоведения. Рассмотрены модель распознавания образцов и модель когнитивной переводческой экосистемы. Обобщены когнитивные факторы, сформировавшие основу создания синергетической модели системы специального перевода.

Ключевые слова: синергетика перевода, когнитивная транслятология, модель переводческого процесса, распознавание образцов, когнитивная переводческая экосистема, синергетическая система специального перевода.

Dorofeyeva M. Cognitive background for system modeling in the translation synergetic

Summary. The article presents the three paradigms of cognitive translation studies in the framework of the Western European translatology. The pattern recognition model and the model of the cognitive translation ecosystem were considered as well. The cognitive factors forming the basis for the synergetic model of specialized translation system were summarized.

Key words: translation synergetic, cognitive translatology, translation process model, pattern recognition, cognitive translation ecosystem, synergetic system of specialized translation.